

Gazdálkodj jogosan

ROVATVEZETŐ: Dr. Csáky Zoltán

A sérelemdíjról

Dr. Csáky Zoltán mestertanár

Szent István Egyetem, Gödöllő

Dr. Varga Cecília ügyvéd

Budapest

A sérelemdíj intézménye az új Polgári Törvénykönyv (Ptk.) hatályba lépésével, 2014-ben került bevezetésre hazai polgári jogunkba. Sérelemdíjat akkor lehet követelni, ha valakit személyiségi jogában megsértenek.

A személyiségi jogok általános védelmével kapcsolatban kimondja a Ptk., hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy személyiségét (beleértve a magánélet, a családi élet, az otthon, a másokkal való kapcsolattartás, a jóhírnév tiszteletben tartásához való jogát) szabadon érvényesíthesse. Külön említi a Ptk. az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat, amelyeket mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok sokfélék lehetnek; a Ptk. példálózó jelleggel sorolja fel azokat a leggyakrabban előforduló eseteket, amikor a személyiségi jogok sérülhetnek. Ennek alapján különösen az alábbi esetek jelentik a személyiségi jogok sérelmét (ezek az ún. *nevesített személyiségi jogok*):

- (i) az élet, a testi épség és az egészség megsértése;
- (ii) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése;
- (iii) a személy hátrányos megkülönböztetése;
- (iv) a becsület és a jóhírnév megsértése;
- (v) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése;

(vi) a névviseléshez való jog megsértése;

(vii) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése.

A fenti nevesített személyiségi jogok közül az új Ptk. többet részletesen is szabályoz. Így például a *becsület megsértését* jelenti más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezőmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás. A *jóhírnév megsértését* az jelenti, ha valaki más személyre vonatkozó és e személyt sértő, valótlan tényről állít vagy híresztel, vagy valós tényről hamis színben tüntet fel. A *képmáshoz és a hangfelvételhez való jog* tekintetében akként rendelkezik a Ptk., hogy képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges. (Kivételek alól a szabály alól az ún. tömegfelvétel és a nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel, ahol nem szükséges hozzájárulás a felvétel elkészítéséhez és felhasználásához.)

A korábbi szabályozás

Már a római jogban is találkozhatunk az *eszmei kártérítés* intézményével, habár ezt ma aligha fogadhatjuk el modern jogi megoldásnak („Ha valaki másnak a tagját törli, és nem egyezik ki vele, hasonló büntetés érje.”)

A magyar jogfejlődésben is megta-

lálhatóak az intézmény korai gyökerei. Szent István királyunk törvényei nyomán Werbőczy István Tripartituma is tartalmaz vagyoni károsodás hiányában megítélendő kártérítést.

Érdekes, hogy a szocialista jogrend 1953-ban megszüntette a nem vagyoni kártérítés intézményét és a régi Ptk. 1977-es módosításáig a bíróságok nem ítélték meg nem vagyoni kártérítést (a szovjet mintájú jogrendszerek megoldásai nem tartották elfogadhatónak, hogy az ember, illetve emberi értékek a közönséges áru szintjén legyenek mérhetőek, ezért inkább nem ítélték meg semmit sem a személyiséget, testi épséget ért sérelemtért, hiszen annak értéke „pénzben nem kifejezhető”).

Az 1977 után hatályos Ptk. nem a sérelemdíj intézményét szabályozta, hanem az akkori rendelkezések szerint arra volt lehetőség, hogy a károsult az őt ért „nem vagyoni kárért” kérjen elégtételt, amennyiben a károkozás *a társadalmi életben való részvételét, vagy egyébként életét megnehezítette*. A nem vagyoni kár fogalmát ugyanakkor a régi Ptk. sem határozta meg, de a jogtudomány művelői közül sokan remek példakkal siettek segítségünkre. Ennek megfelelően nem vagyoni kárként lehet értékelni például a testi sérülést, lelki szenvedést, fájdalmat vagy az emberi személyiség értékminőségének csökkenését. A korábbi magyar kúriai gyakorlat a nem vagyoni kárt olyan erkölcsi veszteség-

ként határozta meg, amelyet a károsult a személyiségét alkotó értékek csökkenése által szenvedett el.

A károkozó akkor volt köteles megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát, ha a károkozás a károsultnak „a társadalmi életben való részvételét, vagy egyébként életét tartósan vagy súlyosan megnehezíti, illetőleg a jogi személynek a gazdasági forgalomban való részvételét hátrányosan befolyásolja”. Ezeket a rendelkezéseket még 1993-ban hatályon kívül helyezték, illetve az Alkotmánybíróság megsemmisítette, és a nem vagyoni kár megtérítésének jogi alapja a régi Ptk. azon rendelkezése lett, amely szerint „a kárért felelős személy köteles a károsult vagyoni és nem vagyoni kárát megtéríteni”.

Az Alkotmánybíróság a „társadalmi életben való részvétel vagy az élet tartós vagy súlyos megnehezülése” kapcsán azzal indokolta ezen szakasz alkotmányellenességét, hogy a nem vagyoni kártérítés a személyiség megsértését hivatott szankcionálni, ezért azok az ismér-

vek, amelyek alkalmazhatóságát külső jelekhez (például a társadalmi életben való részvétel) kapcsolják, a személyiségvédelem alkalmatlan kritériumai és szükségtelen korlátai. Az Alkotmánybíróság szerint ezek alapján nem lehet a nem vagyoni sérelem fennállása vagy elutasítása között alkotmányosan különbséget tenni és ezért (mivel mind a kár nagysága, mind maga a személyi kár bekövetkezte is becslésen alapul), ezeket alkotmányosan nem lehet a következményekhez igazítani. Az Alkotmánybíróság kimondta azt is, hogy ezekben a kérdésekben egyedül a bíróságok józanságának, személyes elkötelezettségének és mértéktartásának lehet meghatározó szerepe. (A jelenlegi szabályozás – ahogy lent bemutatjuk – ezt a gondolatmenetet követi.)

A fentiek alapján értelemszerűen csak akkor volt lehetőség a nem vagyoni kárért kártérítést követelni, ha a károkozó magatartás miatt be is következett valamilyen károsodás a károsult oldalán. A kár fogalmába beletartozik a károsult vagyonában

beállott értékcsökkenés, az elmaradt vagyoni előny, valamint a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségek. A korábbi polgári jogi gyakorlat is ismerte az ún. „káronszerzés” tilalmát, amelyet egyébként a jelenlegi szabályozás is tartalmaz; eszerint a kártérítést csökkenteni kell a károsultnak a károkozásból származó vagyoni előnyével. Így például, ha a mezőgazdasági haszongépjármű totálkáros balesetét követően a biztosító a haszongépjármű értékét teljes egészében megtéríti, akkor a károsult nem tarthatja meg a törött haszongépjárművet, hanem azt köteles kiadni a biztosítónak (más kérdés, hogy a gyakorlatban a biztosítók ezt általában nem kérik).

A „nem vagyoni kártérítés” jelenlegi szabályozása

Az új Ptk. tulajdonképpen megszünteti a nem vagyoni kártérítést és helyette a személyiségi jogok szankciójaként bevezeti a sérelemdíjat, amit a személyiségi jogok megsér-

FEL SZINES

tése esetére ír elő vagyoni kompenzációként a sértett fél javára. Az új Ptk. miniszteri indokolása szerint a sérelemdíj a személyiségi jogok megsértésének vagyoni elégtétellel történő közvetett kompenzációja és egyben magánjogi büntetése. A sértett fél helyzete továbbá az új szabályozás szerint „könnyebb”, hiszen nem kell bizonyítania, hogy a jogsértésből keletkezett-e kára vagy sem; önmagában a személyiségi jog megsértése miatt követelheti a sérelemdíjat. (A kérdés csak az – ahogy ezt lent tárgyaljuk –, hogy mekkora lesz a sérelemdíj mértéke; ezt a bíróság állapítja meg.)

Az új Ptk. tehát „nem vagyoni kár”-ral csak egy helyen foglalkozik. Ezek szerint, akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért *nem vagyoni sérelem*ért. Ahogy fent említettük, a korábbiól eltérő jelentős újdonsága ennek a szabályozásnak, hogy **a sérelemdíjra való jogosultsághoz – a jogsértés tényén kívül – további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges.** Más szóval tehát, míg korábban ahhoz, hogy a károsult az őt ért nem vagyoni károsodásért kártérítést követelhesen, szükséges volt a kár bekövetkeztének a bizonyítása, addig az új szabályozás alapján (2014 óta) a sérelmet szenvedettnek csak azt kell igazolnia, hogy a személyiségi jogát megsértették. Például, ha a cikkünkben fent felsorolt *nevesített személyiségi jogok* közül bármelyiket (pl. a képmáshoz való jogot) megsértik, akkor önmagában a jogsértés megtörténtének a ténye miatt jogosultság keletkezik a sérelemdíj követelésére, függetlenül attól, hogy ebből a jogsértésből származott-e egyáltalán kár és annak mekkora volt a mértéke.

Meg kell említeni azt az általános jogelvet, hogy a károsult beleegyezésével okozott kárt nem kell megtéríteni. Hasonlóan, a sérelemdíjjal kapcsolatban is rendelkezik arról az új Ptk., hogy nem sérthet személyiségi jogot az a magatartás, amelyhez az érintett hozzájárult. Például egy labdarúgó mérkőzésen – a játék hevében – bekövetkezett sérülés miatt a „jogsértő” nem felel, mivel azzal, hogy a „leendő” sértett pályára lé-

pett, beleegyezését adta, hogy elfogadja a játékszabályokat és az esetleges sérülés következményeit. Az orvos beavatkozása is ebbe a körbe tartozik, ha a műtétbe a beteg beleegyezett. Hasonlóan a közösségi oldalakon saját magunk által közzétett információk és fényképfelvételek esetleges felhasználása sem alapozhat meg sérelemdíj iránti igényeket, hiszen ezeket az adatokat mi magunk hoztuk nyilvánosságra (osztottuk meg „csak az ismerőseinkkel” vagy mindenkivel).

A sérelemdíj összege

A sérelemdíj mértékére nézve az új Ptk. nem tartalmaz részletes szabályokat. A sérelemdíj összegét a bíróság határozza meg. A bíróság a sérelemdíj összegének a meghatározásánál az alábbi szempontokra van figyelemmel:

- (i) a személyiségi jog megsértésének a súlyára,
- (ii) a személyiségi jog megsértésének ismétlődő jellegére,
- (iii) a jogsértő személy felróhatóságának a mértékére,
- (iv) a személyiségi jog megsértésének a sértettre gyakorolt hatására,
- (v) a személyiségi jog megsértésének a sértett környezetére gyakorolt hatására.

Ugyanakkor, ha a személyiségi jog megsértésének következtében a sértett jövedelemkiesést szenved el, akkor az új Ptk. lehetővé teszi *jövedelempótló járadék* követelését. Erre akkor van lehetőség, ha a sértettnek a munkaképessége a károsodás folytán csökkent és a káreset utáni jövedelme az azt megelőző időszak jövedelmét nem éri el. Ilyenkor a jövedelemkiesést a károsodást megelőző egy évben elért havi átlagjövedelem alapulvételével kell meghatározni. Ha azonban a jövedelemkiesés ennek alapján nem határozható meg, akkor az azonos vagy hasonló tevékenységet végző személyek havi átlagjövedelmét kell alapul venni. Nyilvánvaló, hogy a munkaképesség csökkenése a cikkünk első részében felsorolt nevesített személyiségi jogok közül első sorban a testi épség és az egészség megsértése esetén merülhet fel.

A sérelemdíjjal kapcsolatos legújabb bírói gyakorlat

A fentiek fenntartása mellett az új Ptk. hatálybalépése óta kialakult kúriai (korábbi Legfelsőbb Bírósági) gyakorlat szerint a bírói mérlegelés adott esetben arra is vezethet, hogy a jogsértő nem kötelezhető sérelemdíj megfizetésére még akkor sem, ha a személyiségi jogok megsértése bizonyítást nyert. A Kúria kimondta, hogy *a sérelemdíj megállapításának nem egyedüli feltétele a jogsértés megállapítása.* A bíróság mérlegelheti, hogy a Ptk.-ban meghatározott egyéb eszközök orvosolják-e az érintett személy sérelmét, vagy ezen túl sérelemdíj is jár. (A Ptk. szerint a személyiségi jogsértés esetén például követelhető (i) a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítása, (ii) a jogsértő eltiltása a további jogsértéstől, (iii) a sérelmes helyzet megszüntetése, (iv) a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése.)

A Kúria gyakorlata szerint tehát **a jogsértés megállapításának nem automatikus következménye a sérelemdíj alkalmazása**, habár a sértettet a Ptk. szerint nem terheli a hátrány bizonyítása. A Ptk. szóhasználata szerint az érintett az őt ért *nem vagyoni sérelem*ért **követelhet** sérelemdíjat. A sérelemdíj funkciója tehát az, hogy a személyiségi jogok megsértése miatt elszenvedett **nem vagyoni sérelmekért vagyoni elégtételt** kapjunk. A Ptk. annak megállapításához, hogy indokolt-e a sérelemdíj (és ha igen, milyen összegben), **az eset összes körülményének mérlegelését** írja elő a bíróságok számára. Az eljáró bíróságoknak mindezek értékelésével kell megállapítania az adott személyt ért hátrányokat, és annak alapján kell eldöntenie, hogy a sérelmet szenvedett fél jogosult-e sérelemdíjra, és ha igen, akkor milyen összegben. A Kúria álláspontja szerint a bírói mérlegelés az adott esetben – például a sérelem igen csekély volta miatt – arra is vezethet, hogy a jogsértő nem kötelezhető sérelemdíj megfizetésére.